СУЧАСНА ХАРАКТЕРИСТИКА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В УКРАЇНІ ТА ТРУДНОЩІ ЇХ РЕАЛІЗАЦІЇ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

ЛОЩИХІН Олександр Миколайович - доктор юридичних наук, професор, професор кафедри конституційного та міжнародного права Таврійського національного університету ім. В.І.Вернадського

СУЩЕНКО Катерина Станіславівна - юридичний факультет Таврійського національного університету ім. В.І.Вернадського

Особливої значущості тема прав і свобод людини і громадянина набуває в сучасний період формування України, як демократичної, соціальної, незалежної та правової держави.

Майже третина статей Конституції України присвячена правам і свободам людини та громадянина. Так, в статті 3 Конституції України визначено головний зміст та спрямованість діяльності держави – права і свободи людини та їх гарантії. Оскільки саме за допомогою гарантованості, права і свободи людини та громадянина набирають реального змісту.

В останній час в громадській свідомості міцно утвердилася ідея прав людини, що закономірно пов'язано з загальними процесами демократизації країни в ці роки. У громадській свідомості, як і в усьому світі, ідея прав людини утвердилася як найважливіша гуманістична цінність і невід'ємний елемент демократії.

У сучасному розвиненому суспільстві важливо дотримання не лише особистих і політичних прав людини, а й соціально-економічних – прав на працю,відпочинок, освіту, житло і т.д.

Конституція України увібрала в себе здобутки багатовікової філософської, теоретико-правової думки про права і свободи людини та громадянина, передові досягнення правової вітчизняної науки і практики, досвід демократичних країн світу.

Гарантії захисту прав і свобод людини і громадянина забезпечуються і надаються як національним, так і міжнародним законодавством. Права і свободи людини і громадянина є невід'ємними, тому що вони становлять основну частину особистості, є її правовим надбанням, а тому людина, що позбавлена прав, не тільки безправна у вузькому юридичному розумінні, але й не може бути особистістю, бо не має можливості задовольняти свої потреби та інтереси. А в державно-організованому суспільстві правова характеристика особи відіграє вирішальну роль, оскільки права і свободи людини і громадянина визначають найважливіші аспекти життєдіяльності людини у її відносинах з суспільством і державою.

Держава не дарує прав людині, а тому держава не може їх і відібрати. Якщо держава незаконно порушує або обмежує права людини, то вона повинна нести за це відповідальність.

Конституційні права, обов'язки та свободи не припиняються і не виникають раз по раз. Вони діють постійно. Громадянин не може відмовитися не тільки від своїх конституційних обов'язків, а й від своїх конституційних прав і свобод. Більшість із особистих прав носять абсолютний характер тобто є не лише невід'ємними та й такими, що не можуть бути обмеженим.

Реальність конституційних прав, свобод і обов'язків забезпечується державним і суспільним ладом. Конституційні права, свободи, обов'язки охороняються відповідними нормами всіх галузей права. Соціальне призначення основних прав і свобод громадян

визначається тим, що вони є показниками демократії, гуманізму й справедливості, і служать всебічному розвиткові і вихованню особи.

Самостійною групою конституційних прав та свобод людини і громадянина в системі прав та свобод, передбачених Конституцією України, є соціально-культурні права й свободи. У найбільш загальному розумінні ці права за своєю суттю є мірою духовності, яку гарантує особі держава із врахуванням умов життя й діяльності громадян, суспільства і держави

Соціально-економічні права — це можливості людини брати участь у виробництві матеріальних та інших благ. Ці права належать кожному громадянинові. Вони визначають місце людини в економічному і соціальному житті та складають основу правового статусу громадянина [2].

За змістом Конституції України можна навести наступний перелік соціально-економічних прав та свобод: право приватної власності; право на користування природними та іншими об'єктами суспільної власності; право на підприємницьку діяльність; право на труд, на вибір професії та сфери діяльності; право на відповідні умови праці; право на справедливу оплату праці; право на соціальне забезпечення та захист; право на захист прав споживачів; право на страйки с приводу економічних та соціальних питань [3].

Реалізація права – це складний процес, що включає в себе механізм реалізації права та форми реалізації права.

Проблеми реалізації та захисту прав і свобод людини в останній чверті XX і на початку XXI століття набули, можна стверджувати без перебільшення, світового значення і вийшли на перше місце у міжнародній системі критеріїв оцінювання рівня розвитку демократії у певній державі та суспільстві на земній кулі.

До проблем реалізації та захисту прав людини і громадянина в Україні в контексті верховенства права можна віднести:

- низький рівень правової культури і правової свідомості переважної більшості членів нашого суспільства;

- незадовільний рівень зовнішнього виховного впливу на кожну людину з боку суспільства та самовиховання за наявності у багатьох людей реального відчуття власної честі та гідності;

- низький рівень дотримання правопорядку (законності) у житті суспільства і держави та беззастережної відповідальності кожної без винятку особи перед собою і оточенням за процес і результати своєї діяльності;

- нерівноправність гілок та органів державної влади та недосконаліть функціонування місцевого самоврядування територіальних громад у реальному житті;

- низький рівень професіоналізму у сфері політичного та державного менеджменту і його виняткова залежність від особистих й групових інтересів;

- відсутність чіткої структурованості громадянського суспільства і громадського контролю за діяльністю всіх органів державноївлади;

- високий рівень корупції на всіх рівнях і щаблях державного і суспільного життя та відсутність політичної волі у його зменшенні;

- відсутність прямої обопільної залежності між людиною і громадянином та державою і суспільством.

Одним із методів вирішення даних проблем є безумовне застосування принципу верховенства права у всіх сферах суспільного життя і державного управління.

Механізм реалізації прав і свобод людини та громадянина повинен містити наступні елементи:

- гарантії здійснення права людини на повагу до її гідності;
- юридичні елементи механізму реалізації (норми, факти, правовідносини);
- процес фактичного втілення можливості та необхідності у дійсність;
- умови і фактори такого процесу [1].

Для забезпечення прав і свобод людини потрібна розбудова нового, безпечного, більш гуманного і демократичного суспільства, миролюбивого устрою, заснованого на принципах солідарності, співробітництва, взаємодопомоги, справедливості, взаємної відповідальності індивіда і суспільства, толерантності, поваги і турботи про життя соціуму, відношення один до одного як до членів

єдиної загальнолюдської сім'ї, визначення балансу між економічними, етичними, емоційними та духовними цінностями тощо.

Законодавство та діяльність по забезпеченню прав людини повинні бути, з однієї сторони, достатніми, а з іншої — не порушувати прав і свобод людини. З метою збереження прав людини держава не має права звертатися до засобів, які загрожують її свободі. Рівень забезпечення прав людини повинен бути щонайменше таким, щоб у суспільстві була створена атмосфера свободи, миру та спокою, щоб кожний був впевнений у тому, що його правам і свободам, життю і здоров'ю, честі і гідності, свободі і власності не загрожує небезпека, що він захищений державою.

Метою суспільного ладу повинно бути створення умов для забезпечення безпеки і благополуччя (добробуту) для кожної людини. Це вимагає шукати і знаходити інноваційні підходи вирішення ключових питань сьогодення.

Виходячи з цього, права, свободи й обов'язки людини й громадянина, закріплені в Конституції України, їх широта, реальність, гарантованість виражають не тільки фактичний та юридичний статус особи у суспільстві, а й суть діючої в країні демократії, соціальні можливості, закладені в самому суспільному ладі. Вони – показники зрілості суспільства та його досягнень.

Література

1. Колодій А.М. Права, свободи та обов'язки людини і громадянина в Україні/ А.М. Колодій, А.Ю. Олійник. – К.:Правова єдність, 2008. – с.352.

2. Конституційне право України: Підручник, Київ: ХрінкомІнтер, 2004, с. 187с.

3. Конституція України. – К., 1996. – 119 с.